

Četvrtak, 2. septembar 2004.

Rasprava o dodeli advokata

Otvorena sednica

Optuženi je pristupio Sudu

Početak u 9.04 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA ROBINSON: Pretresno veće treba da donese dve odluke ovog jutra. Prva se odnosi na zahtev optuženog za daljim medicinskim ispitivanjem, a druga se tiče dodeljivanja advokata optuženom. Sada ću da saopštim odluku Pretresnog veća, ja izdvajam svoje mišljenje, na zahtev optuženog za dalja medicinska istraživanja. Bez dovođenja u sumnju u nalaze iz izveštaja kardiologa koji je izvršio pregled optuženog na zahtev Pretresnog veća i imajući na umu zaključke debate po pitanju da li advokat treba da se dodeli optuženom, optuženi je zahtevao od Pretresnog veća da mu se obezbedi kardiolog iz Rusije (Russia), Srbije i iz Grčke (Greece) zato što on smatra da su nalazi kardiologa, preciznije profesora Tavernijea (Tavernier) sačinjeni iz manipulativnih razloga, kako bi mu se onemogućilo njegovo pravo da govori i da se brani sam. Jedini razlog koji je dat za dokazivanje manipulacije je činjenica da je profesor Tavernije iz Belgije (Belgium) koja je sedište NATO. Prema mišljenju većine u Pretresnom veću ovaj zahtev nije dao dovoljno osnova da se zaključi da bi bilo u suprotnosti interesima pravde doneti odluku po pitanju dodeljivanja advokata na osnovu materijala koji je prezentiran Sudu. Moje mišljenje je da kašnjenje zahteva, nepoštovanje procedure ne bi trebalo da onemogući optuženog da dalje osporava medicinske nalaze koji se tiču nečeg tako fundamentalnog kao što je njegovo pravo da brani samog sebe. To je odluka. Sada odluka o dodeljivanju advokata optuženom. Puna verzija

odluke biće podeljena kasnije u pisanoj formi. Pretresno veće je imalo na umu podnesak Tužilaštva o dodeljivanju advokata optuženom od 4. aprila 2003. godine, takođe i pravo optuženog da brani samoga sebe, ali i paragraf 40 da pravo da se neko brani sam nije apsolutno i da ta pozicija može da podleže ponovnom razmatranju, što takođe proizilazi iz paragrafa 40. Zdravlje optuženog je do sada bila najveća kočnica brzini suđenja. Dok je Tužilaštvo izvodilo svoje dokaze, proces je prekidano nekoliko puta upravo zbog bolesti optuženog, čime je izgubljeno 66 dana suđenja. Izvođenje dokaza Odbrane je trebalo da započne 8. juna, ali je odloženo pet puta, ponovo zbog lošeg zdravstvenog stanja optuženog. Pretresno veće je naložilo doktoru Van Dajkmanu (Van Dijkman) koji je nekoliko puta ispitivao kardiološke probleme optuženog i profesora Tavernijea iz Belgije koga je predložio Sekretarijat (Registry) kao osobu koja ranije nije bila uključena u lečenje optuženog, da pregledaju optuženog i da obezbede sve potrebne informacije koje se odnose na njegovo zdravlje u kontekstu da on brani samoga sebe i da izdaju izveštaj za Pretresno veće o mogućnosti optuženog da nastavi da predstavlja sebe i verovatni uticaj sudskog rasporeda na njegovo zdravlje ako bude nastavio da se brani sam. Oba doktora su nas izvestili da optuženi pati od vrlo ozbiljnih hipertenzija i da je njegovo stanje takvo da može da dođe do akutne hipertenzije što čini njegovo stanje kritičnim i da to može da se razvija, čime mu se ugrožava život. Takođe su zaključili da je jedan od uzroka njegovog zdravstvenog stanja i činjenica da se optuženi nije dosledno pridržavao terapije. Laboratorijski nalazi krvi optuženog potvrđuju ovaj zaključak. Iz zdravstvenih izveštaja o zdravstvenom stanju optuženog jasno proizilazi da optuženi nije sposoban da se sam brani i ukoliko nastavi sam da se brani, da će da dođe do novih značajnih odlaganja u ovom suđenju. Pitanje pred ovim Pretresnim većem je da li je pravo optuženog definisano u članu 21 Statuta (Statute) da se sam brani apsolutno i ukoliko takvo pravo jeste tako kvalifikovano, da li u okolnostima ovog Predmeta to pravo treba da se kvalifikuje dodelom advokata optuženom. Pretresno veće se uverilo na osnovu Statuta ovog Suda i sudske prakse ovog Suda, kao i

nacionalnih zakona, nacionalnih pravosudnih sistema, da pravo optužene osobe da se sama brani nije neograničeno. U okolnostima ovog Predmeta, Pretresno veće ima pravo i nadležno je da dodeli advokata optuženom u interesu pravde. Zato ćemo to i da uradimo. Fundamentalna dužnost Pretresnog veća je da osigura pravično i ekspeditivno suđenje. Pretresno veće u ovom trenutku brine to da na osnovu zdravstvenih izveštaja postoji stvarna opasnost da bi ovo suđenje moglo trajati nerazumno dugo vremena ili još gore, može i da se ne završi ukoliko optuženi nastavi sam da se brani bez pomoći advokata. S druge strane, Pretresno veće se uverilo i smatra da ukoliko se optuženom dodeli advokat, mogu da se preduzmu mere koje će da osiguraju da se suđenje nastavi na način koji će da ga učini i pravičnim i ekspeditivnim. Odlučivši da optuženom dodeli advokata, Pretresno veće i dalje ima dužnost da osigura da uloga dodeljenog advokata bude takva da suđenje bude ne samo ekspeditivno, nego i takvo da se zaštiti osnovno pravo optuženog na pravično suđenje. To je naša odluka. Kao što sam već napomenuo, kasnije ćemo da izdamo potpunije pisano obrazloženje. A sada prelazimo na drugu fazu, a to su argumenti strana. Gospodine Miloševiću ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson (Robinson), ja sam vam i juče rekao da sam imao i da imam i sada uverenje da dodela advokata direktno krši moja osnovna prava. Molim vas da mi date odgovore u vezi sa tim mojim uverenjem koje želim da vrlo kratko izložim, pozivajući se na peticiju koja je uručena predsedniku Saveta bezbednosti (UN Security Council) od strane stotinu pravnika iz velikog broja zemalja sa tri kontinenta i koja na svaki način sadrži argumente zbog kojih vi ne možete na takav način da postupite, pa želim da mi date odgovore da meni bude jasan bar vaš stav o tome, na koji način nastojite da mi ovo osnovno pravo koje mi pripada ukinete. Ja ću vam pročitati samo nekoliko citata. Vi ste ...

SUDIJA ROBINSON: Moram da vas zaustavim, gospodine Miloševiću. To nećemo da slušamo. Mi smo ovo pitanje razmotrili. Već smo

imali debatu o tom pitanju. Ukoliko želite da osporite odluku Pretresnog veća, postoje putevi koji su vam otvoreni za to. Međutim, mi sada nećemo ponovo da diskutujemo o tom pitanju. O tome sada uopšte nećemo da slušamo. Idemo dalje na ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson ...

SUDIJA ROBINSON: Ja sam vam rekao da vas neću saslušati o tom pitanju. Ukoliko želite da osporite odluku Pretresnog veća, postoje putevi koji su vam otvoreni, ali u ovom trenutku se apsolutno nećemo više vraćati na to. Sada idemo dalje, na sledeću fazu ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Onda tražim da se ovo onda razmotri na Žalbenom veću, jer ... Zahtevam da Žalbeno veće hitno razmotri, ovaj, ovu vašu odluku koja je nelegalna, kojom se krši međunarodno pravo, kojom se krši svaka konvencija o ljudskim pravima. Vi ste u onom trenutku kad ja treba da koristim svoje pravo na odbranu, odlučili da meni to pravo ukinete. Mislim da je to jedan skandal i ne možete da mi ukinute pravo da se branim onda ...

SUDIJA ROBINSON: Moram da vas zaustavim. Zaustavljam vas. Čuo sam da nameravate da se žalite i s tim u vezi možete da preduzmete odgovarajuće korake. Mogu u tome da vam pomognu amikusi. Sada idemo dalje. Moramo da razmotrimo moguće modalitete za dodelu advokata. Gospodine Najs (Nice), vi prvi imate reč.

TUŽILAC NAJS: Kad je reč o modalitetima za dodelu advokata u okolnostima koje ste vi maločas opisali, a koje su detaljnije opisane u vašoj pisanoj odluci koju ste pomenuli, su tema o kojoj smo mi već govorili u našim pisanim podnescima. Sad ću kratko kroz to da vas provedem. Noćas sam razmišljao da li u vezi iznetih argumenata treba da se iznesu i neke promene u našim ranije pisano iznetim argumentima i zaključio sam da nema potrebe za velikim promenama. Ipak, mislim da je pametno u ovom trenutku, imajući u vidu da je ovo javna sednica i interes javnosti za ovo pitanje da objasnimo

šta su naši predlozi, kakvi su oni oduvek bili i na koji se način oni blisko poklapaju sa modalitetima koji su na snazi u jednoj nacionalnoj jurisdikciji i sistema *common law* u kojoj se pod izvesnim okolnostima nameće advokat. Lepo molim Pretresno veće da pogleda dodatak "B" našeg prvog podneska od 26. jula u vezi s ovim pitanjem. Sud lako može da se seti da su naši predlozi, stavljajući reč "dodeljeni advokat" na mesto gde je to prikladno, da će Pretresno veće možda morati da bude aktivno uključeno u vođenje i izvođenje dokaza optuženog u ovim okolnostima; da bi dodeljeni advokat morao da ima puno diskreciono pravo u vođenju dokaza Odbrane; da identifikuje svedoke koji će da budu pozvani, pripremljeni i identifikovani; da dodeljeni advokat mora da ima određene ruke i da mora da se ohrabri da razmotri sve aspekte izvođenja dokaza Odbrane sa ovim optuženim. To je advokat koga dodeljuje Pretresno veće, tako da bi osnovni odnos tog advokata bio njegov odnos sa Pretresnim većem. Mi smo od samog početka predlagali da bi bilo vrlo dobro kad bi jedan od amikusa postao taj dodeljeni advokat. Skrenuo bih ovde vašu pažnju da uslovi pod kojim deluju amikusi i to još od avgusta 2001. godine, da su ti uslovi već menjani, kako bi se odgovorilo na promenu okolnosti u ovom Predmetu. Prema tome, dok je njihovo prvobitno imenovanje nalogom od 31. avgusta 2001. godine bilo da oni, između ostaloga, citiram: "Deluju na svaki drugi način na koji bi dodeljeni advokat smatrao da treba da se deluje, kako bi se postiglo pravično suđenje", kraj citata. Nešto kasnije na zahtev amikusa, negde pri kraju izvođenja dokaza Tužilaštva, tu treba nešto detaljnije da se razjasni, čime su oni isto tako jasno dali do znanja da imaju nameru da nastave da pomažu Sudu, donet je nalog 27. juna: prvo, da se imenuje gospodin Mekkormak (Timothy McCormack), a zatim i 6. oktobra 2003. godine u kom su spomenuti razni proceduralni problemi, ali je rečeno i ovo: "U svetlu pogoršanog zdravstvenog stanja optuženog i mogućnosti da amikusi mogu da daju veću pomoć optuženom, amikusi su ovlašćeni da prime sve poruke optuženog koje im on daje i da deluju na svaki mogući način kako bi delovali u interesima njegove Odbrane. I to je očito nalog kom su se oni povinovali, kog su oni izvršavali i mi smo isto tako iz

njihovih dokumenata kasnije saznali da su oni uspeli da komuniciraju sa optuženim, iako su sasvim jasno dali do znanja i to je veoma važno u svetlu mogućnosti da oni budu imenovani za advokate u ovom Predmetu, dakle jasno su dali do znanja 30. avgusta ove godine da ni jednog trenutka nisu zastupali optuženog, niti od optuženog primili instrukcije. Prema tome, oni su još uvek u ovom trenutku dovoljno nezavisni od optuženog da bi mogli da preuzmu dužnost kao što je dužnost dodeljenog advokata. Vraćam se sada na naš dodatak "B". Dakle, ja ponovno koristim izraz "dodeljeni advokat". Na strani 2 mi kažemo da jednom kada se advokat dodeli, on treba da dobije uputstvo od Pretresnog veća da identifikuje svedoke koji će da budu pozvani, da organizuje njihovo pozivanje. To sada, naravno, u velikoj meri može da se promeni zato što znamo da je za veći broj svedoka koje je odabrao sam optuženi, već organizovano da počnu da dolaze na Sud, počevši od sledećeg utorka. Prema tome, naš se predlog u ovom delu može izmeniti kako bi se uzeo u obzir razvoj događaja do kog je došlo u međuvremenu. Zatim u potparagrafu B na strani 2 mi kažemo nešto na što sam se ja jučer osvrnuo a to je: da se od dodeljenog advokata ne očekuje, niti bi mu bilo dozvoljeno da sam vrši istraživanje za potrebe Odbrane, zato što to nije potrebno u okolnostima ovog Predmeta. Svi znaju koje su teze odbrane optuženog i postoji jedan veliki korpus materijala dostupan svim stranama u ovoj sudnici, a svakako i amikusima, iz kog se vidi koje to svedoke optuženi želi da pozove. Dodeljeni advokat treba da bude spreman da počne da radi sa svedocima na dan koji je već zakazan za nastavak izvođenja dokaza Odbrane u ovom Predmetu. Mi tražimo od Suda da od dodeljenog advokata ili od dodeljenih advokata traži da prilikom pripreme svedoka koriste odredbe Pravila 89(F) za glavno izvođenje dokaza i to iz dva razloga: prvo, Pravilo 89(F) za one koji možda ne znaju tačno šta to pravilo kaže, omogućava da se dokazi uvrste u spis u pisanoj formi. Prvi je razlog sledeći, uštediće se dosta vremena, a vreme je dragoceno u ovom Predmetu. Međutim, drugi razlog je to da ukoliko se pisana izjava po Pravilu 89(F) da pre nego što svedok dođe usmeno da svedočiti na Sudu i ukoliko se takva izjava distribuira svim stranama, uključujući i samog optuženog, to

će njemu da omogući da pregleda iskaz svedoka pre svedočenja i da mu da mogućnost da ukoliko on to želi, može da nadopuni ili ispusti ono šta smatra da ne bi trebalo da bude u iskazu. Zato bi to bilo od posebnog značaja za njega. Isto tako treba preduzeti korake koji bi omogućili da optuženi ne učestvuje u velikoj mjeri u pripremi svedoka zbog njegovog zdravstvenog stanja. Dakle to su naši predlozi koji se odnose na početak rada dodeljenih advokata. A sada bih rekao nekoliko reči o onome šta bi moglo da se dogodi, iako je to, naravno, sasvim u rukama Pretresnog veća, ali dolazi logično nakon pitanja dodele advokata, a to je sledeće: optuženi bi trebalo da se podseti da ima pravo da ga zastupa advokat po njegovom izboru i on bi takođe trebalo da se podseti i na to kakva su ograničenja njegovih mogućnosti da priprema svedoka. I trebalo bi ga pozvati i ohrabriti da se koristi advokatima po svom sopstvenom izboru u svim fazama i aspektima pripreme svoje odbrane. Naš je argument da ukoliko on odluči da donese jednu takvu razumnu odluku, da bi njegovi vlastiti saradnici mogli da budu ljudi koje bi on mogao da imenuje. Mislim da je nešto slično juče sugerisao sudija Kwon (Kwon). Mi iz novinskih članaka već znamo da su oni već sada u situaciji u kojoj funkcionišu gotovo kao advokati. Jedan od njih je rekao da je njegova uloga tek marginalno različita od uloge pravog advokata na suđenju. Kad bi optuženi poduzeo taj razuman korak, kad bi se podsetio da bi bilo mudro da sam imenuje svoje advokate, onda bi bio u mogućnosti da putem tih advokata vodi svoju sopstvenu odbranu, da pozove one svedoke koje želi da pozove onim redosledom kojim želi da ih pozove, s početkom u utorak. Uloga dodeljenog advokata bi onda postala možda verovatno nešto slično ulozi takozvanog "stend-baj" (stand-by) advokata. To je izraz koji je već korišćen u nekoliko predmeta pred prvim Sudom, gde se pojavio sličan problem. Ukoliko se optuženi odluči da sam odabere advokata i da za advokata imenuje jednog od svojih saradnika, onda verovatno dodeljeni advokat ne bi imao ulogu prilikom ispitivanja svedoka. Optuženi bi sam to mogao da radi putem svog advokata. Međutim, sada da razmotrimo alternativnu verziju, dakle verzija ili da dodeljeni advokat vodi predmet ili da advokat kog sam optuženi odabere, vodi predmet. Dakle u bilo

kojoj od tih situacija, ukoliko Sud tako odluči, optuženom može da se dozvoli da na kraju glavnog ispitivanja ili kada bude dostavljena izjava po Pravilu 89(F), dakle njemu bi moglo da se omogući da identifikuje teme u vezi sa kojima, po njegovom mišljenju, nije izneto dovoljno činjenica u samom iskazu i on bi tada mogao čak i lično da postavlja pitanja, ograničeni broj pitanja o tome. Isto tako slična situacija pojavila bi se i u fazi dodatnog ispitivanja svedoka gde bi on uz dozvolu Pretresnog veća opet mogao sam da postavi neka pitanja. Ja smatram i naglašavam još jedanput da je vrednost ovakvog procesa u kom bi se glavno ispitivanje radilo po Pravilu 89(F), to da bi optuženi unapred dobio tačnu informaciju o tome o čemu će da bude reči u glavnom ispitivanju svedoka. To je, dakle, mislim suština našeg predloga, uz možda još jedan mali dodatak. Ako Pretresno veće podseti optuženog ili ohrabri optuženog da se posluži svojim pravom da sam odabere advokata, a on to odbije da učini, a njegovi saradnici i dalje nastave s njim da saraduju, on bi imao pravo da i kasnije u toku suđenja razmotri svoju odluku. Možda će i samo Pretresno veće od njega, u nekom trenutku kasnije, da zatraži da to učini. Međutim, ukoliko optuženi odbije sve pozive da imenuje svog advokata, tako da vođenje Odbrane bude u potpunosti u rukama dodeljenog advokata, onda pred Pretresnim većem stoji nekoliko alternativa. Pokušavam da budem iscrpan, međutim želio bih da kažem da i između tih raznih stvari, postoje neke stvari koje bi mogle da se učine kako bi se situacija mogla promeniti i kasnije. Evo nekoliko primera: ukoliko dodeljeni advokat vodi predmet, on će sigurno želiti identifikuje svedoke koje treba pozvati. Mi sada već imamo listu svedoka optuženog. Mislim da je na njoj već navedeno nekih prvih 50 svedoka. Međutim, u jednom kasnijem trenutku takođe treba da se identifikuju dalji svedoci i to je nešto šta može da obavi dodeljeni advokat. On svoje zaključke može da najavi Pretresnom veću, a zatim će Pretresno veće da pozove optuženog da kaže da li to odobrava, ne odobrava, da li se slaže, ne slaže sa popisom svedoka. Taj proces može da se obavi u sudnici ili u pismom obliku. Što se Tužilaštva tiče, to može isto tako da se obavi u potpunosti *ex parte*, bez učestvovanja optuženog. Prema tome, na taj način optuženi će da bude pozvan

da u maksimalnoj mogućoj meri učestvuje prilikom odabira svedoka koje treba pozvati. I mi smo u našem prvobitnom podnesku predložili da ovaj mehanizam, a verovatno postoje i slični koji bi omogućili optuženom da učestvuje u postupku, bude sniman po nalogu Suda, tako da postoji evidencija o tome da je optuženi pozvan da učestvuje i da je on odlučio ili da učestvuje ili odbio i da sve to bude evidentirano.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, u slučaju da se optuženi usprotivi spisku svedoka, šta vi mislite da će da se desi u tom slučaju?

TUŽILAC NAJS: Ja predviđam da u skladu sa ovim šta smo izneli sada pred vas i u svetlu potrebe da postavljeni advokat ispunjava svoju obavezu, da njegova odluka mora da bude konačna, a on ili ona će svakako želeti da uzme u obzir ono šta je izneo optuženi i možda bi na osnovu toga advokat doneo jednu razumnu odluku i onda će svedoci biti pozivani u skladu sa njegovom ili njenom konačnom odlukom. Kao što sam ja to već rekao ranije, to sve može da bude urađeno u *ex parte* postupku, bez učešća i prisustva Tužilaštva, to isto tako ne mora da bude javno, ali ja mislim postavljeni advokat mora da ima pravo da donese konačnu odluku. Naravno, s jedne strane imamo tu mogućnost, a s druge strane imamo i sledeću mogućnost, a to je da optuženi odluči sada ili kasnije o svedocima i tako dalje. Dakle mi predlažemo sledeće, a to je da on zadrži kontrolu i da zadrži maksimalna prava tako što će sam da postavi svog advokata. Sada bih želeo da skrenem vašu pažnju na dva pasusa iz našeg drugog podneska od 19. avgusta 2004. godine, gde smo mi izneli da smatramo da će Pretresno veće da podrži naš predlog na osnovu toga što postoji već slična praksa u Škotskoj (Scotland) u onim predmetima o kojima smo govorili, gde se postavlja advokat za neke optužene.

SUDIJA BONOMI: Gospodine Najs, moram da vam kažem da taj postupak nije zapravo nikad bio primenjen, već se samo radilo o teo-

retskom predlogu i da to nije bila stvar teorije već i kontraverze.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, mi smo se raspitali preko sudskih vlasti u Škotskoj i do sada, iako je, naravno, ovo još kontraverzno, mislim, našli smo da je bilo nekih nejasnoća po pitanju toga šta je odlučeno i šta je konačno sprovedeno, ali ja ću da pronađem ovaj izveštaj koji sam dobio i onda ću to da preciziram za vas. Ali u svakom slučaju, molim vas da pogledamo sada pasus 57 našeg drugog podneska gde stoji da Zakon o postupku i dokazima u Škotskoj, kad se radi o seksualnim deliktima (The Sexual Offences Procedure and Evidence Scotland Act) navodi ovu mogućnost da se u slučaju da optuženi odbije da postavi sam sebi advokata, koristi ovaj termin "imenovanje advokata za optuženog", u slučaju da on, dakle, odbije da to sam uradi. Dalje se u ovom zakonu kaže da optuženi u Škotskoj ne može da otpusti ovog postavljenog, imenovanog advokata i nalaže se tom advokatu da pokuša da dobije instrukcije od optuženog o tome kako da se vodi njegova odbrana, a za slučaj da optuženi neda instrukcije, onda je taj branilac u situaciji da postupuje kako nađe za shodno, imajući, naravno, uvek na umu najbolje interese optuženog. U tom istom podnesku, na strani 14, u pasusu 36 smo naveli isto tako neke škotske odredbe gde se predviđa taj sistem zasnivanja odnosa između branioca i optuženog i samo onih komunikacija koje se tiču toga kakve savete, kakve instrukcije su oni međusobno razmenili i mi predlažemo da se to primeni i u ovom slučaju. Smatramo da bi ovo bilo korisno i da ne bi dovelo u pitanje ovo suđenje i pravednost suđenja, niti bi stvorilo veliki rizik od toga da ovo postane jedan obrazloženi osnov za podnošenje žalbe. A sada u odgovoru na komentar sudije Bonomija (Bonomy) nešto što treba da se koriguje; koliko ja shvatam, bilo je zaključeno da bi bio poželjan takav jedan zakon ali da, zasada, još nije donet i mislim da je advokatska komora (Law Society) bila pozvana da unese izmene u skladu sa ovakvim preporukama. To je sve šta sam, zasada, mogao da ustanovim, časni Sude. Dakle ovo su naši argumenti i ja mislim da je bilo korisno ovo izneti u javnost, tako da svi shvate i da bude jasno da je sve ovo šta smo mi izneli bilo rečeno sa ciljem da mi ovde imamo jedno efikasno

i pravedno suđenje, s tim da se optuženom da sva mogućnost da po svom izboru odredi branioca a to će da mu omogući da zadrži kontrolu nad tim kako se vodi suđenje. Naravno i advokat bi tu imao isto tako bitnu ulogu. Ali ukoliko on odbije da iskoristi to svoje pravo, on i dalje može da u značajnoj meri učestvuje u izvođenju dokaza Odbrane, a ovaj postavljeni advokat će imati samo tu ulogu da mu u tome pomogne.

SUDIJA BONOMI: Gospodine Najs, u vašim nastupima juče ste kritikovali amikuse i njihov stav u pogledu toga kako bi radio postavljeni branilac. Možete li, molim vas, to da mi razjasnite, jer mi nije bilo sasvim jasno kad ste to juče izneli. Interesuje me baš ovo šta ste rekli o tome kako se razlikuje vaš stav u odnosu na predlog amikusa.

TUŽILAC NAJS: Koliko sam ja shvatio stav amikusa i neka me isprave ako grešim, ukoliko se odredi da amikusi budu ti koji će pomagati optuženom u izvođenju njegovih dokaza Odbrane, oni bi se na taj način suviše približili optuženom i na taj način bi, zapravo, postali njegovi branioci i to je ono šta je nas uglavnom brinulo u ovom.

SUDIJA BONOMI: Jedna od škotskih odredbi je bila ta da bilo koji branilac koga postavi Sud mora da deluje u najboljim interesima optuženog. Da li vi u tome vidite neke poteškoće?

TUŽILAC NAJS: Pa mislim da je uvek relativno kako će se protumačiti ovaj termin "u najboljim interesima optuženog".

SUDIJA BONOMI: U Engleskoj (England) postoji drugačiji zakon i ja mislim da postoje određeni razlozi zbog koga je taj drugi zakon donet u Engleskoj, ali mislim da test za standard određivanja uloge advokata je nešto o čemu sada treba da prodiskutujemo i mene interesuje da li vi mislite da tu postoji neka poteškoća i drugo, da li bi to zahtevalo da postoji neki pokušaj da se uspostavi saradnja kako je naveo gospodin Kej (Kay) u svom podnesku?

TUŽILAC NAJS: Pa ja mislim da smo mi već u našem podnesku izneli da treba da postoji komunikacija između postavljenog advokata i optuženog u bilo kojoj fazi. Najbolje od početka. A, naravno, na optuženom je da odluči da li će biti te komunikacije i saradnje ili ne, jer ja mislim da, naravno, može da se pojavi problem u pogledu toga šta je u najboljem interesu optuženog, mislim da se optuženi i postavljeni advokat ne slože oko toga i ja ću sad da budem vrlo otvoren ovde. Optuženi ima određene ciljeve koji nisu pravne prirode, već je njegova odbrana više usmerena na publicitet, na javnost. Advokat kog bi Sud postavio i koji bi se trudio da deluje u najboljem interesu optuženog bi svakako to i radio, to jest brinuo se o najboljim interesima optuženog ovde u sudnici, to jest izvodio dokaze, osporavao suprotne dokaze. To bi bila njegova uloga. Dakle kad se uzme u obzir ta razlika, mi onda ne oklevajući kažemo da bi odluka advokata trebala da ima prioritet u odnosu na mišljenje optuženog. A sada što se tiče definicije najboljih interesa optuženog, da se vratim na vaše pitanje, časni Sude. Mislim da tu spadaju najbolji interesi optuženog ovde u sudnici, a ne van nje. Dakle, ovde može da dođe do konflikta u pristupu. Ja namerno nisam upotrebio termin "konflikti interesa", jer ako čak i advokati gledaju na isti problem sa iste tačke, oni mogu da dođu do različite odluke u pogledu toga kog svedoka treba pozvati. Dakle, ja sad ne govorim o onim radikalnim, ekstremnim situacijama koje možemo da imamo u domaćem zakonodavstvu, gde se radi o alibiju i o tome da li je ključno pozvati ovog svedoka ili nije ključno pozvati onog svedoka. Dakle, ukoliko dođe do nekih bitnih razmimoilaženja, bitnih neslaganja u pogledu pravnih interesa koje imamo u ovom suđenju, onda mislim da je pravi test za određivanje, za donošenje odluke taj da treba uzeti u obzir najbolje interese optuženog, sa tačke gledišta ovog suđenja i ishoda ovog suđenja, a o tome može da donese konačnu odluku samo advokat branilac. Naravno, treba evidentirati ukoliko se optuženi ne bude slagao sa svojim braniocem, treba obavezno evidentirati upravo u pogledu čega se oni ne slažu, jer je važno da o tome postoji evidencija. Drugo pitanje je ono koje se nameće, a to je žalbeni postupak. Meni je jasno da je ovo nešto,

ukoliko se postavi advokat, što bi eventualno moglo da se nametne pred kraj vođenja postupka, jer ukoliko su, naravno, sva neslaganja, razmimoilaženja u mišljenjima između advokata i optuženog evidentirana, zabeležena, onda će Pretresno veće da ima materijal koji može da pregleda, da bi ustanovilo tačno o kakvim razlikama se radi, da da svoj doprinos pozivanju svedoka i da bude aktivnije u vođenju ovog postupka, ali da ne sprečava dodeljenog advokata da donosi svoje sopstvene zaključke koji još svedoci mogu da se pozivaju. Na primer, da budemo precizniji, ukoliko u toku vođenja dokaza postane očigledno da dodeljeni advokat isključuje neke kategorije svedočenja koje bi optuženi želeo da se uključe, onda na kraju postupka, kada Pretresno veće bude davalo generalnu ocenu suđenja, Pretresno veće može da kaže "mi vidimo da postoji ta razlika, iako ne želimo da osporavamo pristup dodeljenog advokata, ipak uzimamo u obzir dokaze iz te kategorije koji mogu i treba da budu pred nama".

SUDIJA ROBINSON: Ukoliko dođe do značajnih razmimoilaženja ne samo u pogledu najboljih interesa optuženog, već najboljih interesa optuženog i sprovođenja pravde, šta onda u tom slučaju?

TUŽILAC NAJS: Vervatno se radi o mojoj greški što sam prevideo da o ovome ranije razmislim, naročito u svetlu na koji način tužilaštvo objašnjava razloge za dodeljivanje advokata u jurisdikcijama civilnog prava. Dvostruki razlog zbog koga treba postaviti advokata je sledeće: iako svaki advokat ima obavezu da zastupa svog klijenta, iako ta obaveza može da bude veoma čak i agresivna u ovom kontradiktornom sistemu koji mi ovde imamo, bez obzira na to postoji obaveza da se imaju na umu interesi pravde i to tako što će se pridržavati pravila i osigurati da ne postoji nikakvo namerno ili slučajno zanemarivanje pravila, a to se na ovom Sudu može protumačiti i malo šire, jer ovaj Sud ima i tu ulogu da ustanovi istinu. Dakle, može biti, ja se slažem da može biti teško ovom postavljenom advokatu da ima na umu tu obavezu i da traži da se izvede neki dokaz koji možda nije aktivno i apsolutno u interesima opruženog, ali zbog

interesa pravde taj advokat smatra da je neophodno izvesti te dokaze. Ja mislim da bi takvu odluku bilo teško doneti jednom postavljenom advokatu. Mislim da vam, zapravo, nisam dao sasvim dobar odgovor na to pitanje, tako da ću početi ispočetka. Ukoliko se, recimo, ustanovi da postoji neslaganje između optuženog i postavljenog advokata u pogledu toga da treba čitavu jednu kategoriju dokaza izbaciti, a Pretresno veće smatra da je u interesu pravde da se neki dokazi iz te kategorije ipak izvedu, onda bi Pretresno veće, ne želeći da oteža ulogu postavljenom advokatu, mogla samo da zatraži izvođenje tih dokaza.

SUDIJA ROBINSON: Kao što ste vi rekli, to će svakako da ima na umu bilo koji postavljeni advokat, jer je on neko ko radi na Sudu

TUŽILAC NAJS: Da, svakako, ali, naravno to je i osoba čija je primarna dužnost da uzme u obzir one instrukcije koje dobije od optuženog. Ja imam još nekoliko detalja koje bih sada hteo da iznesem. Znam da sada želite da razmišljate o modalitetima. Da li biste želeli da se sada time pozabavim ili kasnije?

SUDIJA ROBINSON: Da li je to povazano sa ovim ili ne?

TUŽILAC NAJS: Jedno jeste, donekle, a imamo i još nekoliko drugih,. Što se tiče ovih drugih imamo nalog Pretresnog veća vezan za to da li optuženi treba sam da svedoči, što bi, naravno, bilo pod zakletvom i ukoliko je odgovor "da", kada i koliko će to da traje. Ali jedno važnije pitanje, bar po mišljenju Tužilaštva je racionalizacija vremena, ukoliko ja to tako mogu da nazovem, odnosno raspoređivanje vremena po optužnicama i izvođenje dokaza po raznim optužnicama. Jedna od obaveza koje bi imao postavljeni advokat, bez obzira da li će ona ili on da razgovara ili pregovara o tome sa optuženim ili ne, a isto bi razmatranej bilo ukoliko optuženi sam predloži svog advokata, je da odluči koliko vremena treba da posveti hrvatskoj optužnici, koliko optužnici za Bosnu, koliko optužnici za Kosovo i koliko dokaza da izvede po svakoj od tih optužnica. U

našim podnescima mi smo podsetili Pretresno veće kako smo veoma često imali problema sa korišćenjem vremena od strane optuženog u unakrsnom ispitivanju, kako je ono prolongirao sve do samog kraja postavljanjem važnih pitanja, da bi na taj način od Suda dobio još dopunskog vremem za unakrsno ispitivanje. U ovom slučaju kada je određeno da Odbrana ima 150 dana za izvođenje svojih dokaza, to se, naravno, kasnije može izmeniti, ali za početak je ta cifra od 150 dana, dakle u toj situaciji mislim da je veoma važno da ovaj postavljeni advokat uvidi da treba u tom roku da izvede dokaze po sve tri optužnice.

SUDIJA ROBINSON: Vi kažete samo 150 dana, ali toliko je vreme imalo i Tužilaštvo.

TUŽILAC NAJS: Da, ja sada na ovo gledam sa tačke gledišta postavljenog advokata, je to je možda nešto što će njega ili nju možda da interesuje. Dakle ta raspodela vremena je veoma važna i mislim da se njom treba pozabaviti od samog početka. Mi bismo i dalje tražili da Pretresno veće naloži da dokazi budu izvođeni hronološkim redom, dakle Hrvatska, Bosna, Kosovo i mi smo razloge za to naveli u našim podnescima koje sada ovde neću da ponavljam, to su sve javni dokumentni. Ja vidim na osnovu spiska svedoka optuženog da su već obavljene neke pripreme da se prvo izvedu dokazi za Kosovo, pa onda svi drugi. Naravno, na Pretresnom veću je da odluči, možda u konsultaciji sa postavljenim advokatom ili ne, da li treba zadržati taj redosled ili ga, eventualno, treba izmeniti.

SUDIJA ROBINSON: Vi, dakle, tražite da to bude ovim redosledom: Hrvatska, Bosna, Kosovo?

TUŽILAC NAJS: Tako je.

SUDIJA ROBINSON: Ja mislim da je Pretresno veće već ranije naložilo da se dokazi izvode hronološki, ali je prepustilo optuženom da on sam odredi redosled.

TUŽILAC NAJS: Ja mislim da je nalog Suda bio da se glavno ispitivanje mora izvoditi propisanim redom, dakle optužnica po optužnicu, a nije eksplicitno navedeno da to treba da bude hronološki. Razlozi zbog kojih bi to trebalo da se uradi hronološki uključuju u obzir zdravlje optuženog, da se suđenje obustavi u ranoj fazi i u tom slučaju je lakše ukoliko se to radi hronološki, zbog svega onoga šta je vezano za izođenje dokaza. I možda bi, recimo, optuženi smatrao da su najteže optužbe sadržane u optužnici za Bosnu, tako da je i to jedan dopunski razlog da se dokazi izvrše hronološki. Mada su već sprovedena pripreme da se prvo izvode dokazi za Kosovo, prvi svedoci su vrlo ...

(Pretno veće se savetuje)

SUDIJA KVON: Na Pretresnom veću je svakako da odluči o tome, ali mi smo to prepustili optuženom, jer što se tiče optužnica, Kosovo je prethodilo onim drugim optužnicama, a Tužilaštvo je počelo svoje izvođenje dokaza upravo od Kosova i, po meni, mislim da je ovo nešto o čemu Odbrana treba da odluči.

TUŽILAC NAJS: Mi smo počeli sa izvođenjem dokaza po kosovskoj optužnici zbog raznih proceduralnih i nekih drugih razloga.

SUDIJA KVON: Ukoliko ja mogu da kažem sledeće, vi ste se malo udaljili od one teme o kojoj ste trebali ovde da nam govorite. Jedini razlog zbog kog mi govorimo o postavljanju advokata optuženom je taj što se brinemo zbog njegovog zdravlja, a to ne radimo zbog toga što on odbija da stručno pristupi vođenju svoje Odbrane ili što nije kooperativan u pogledu ovog postupka. To uvek treba da se ima na umu.

TUŽILAC NAJS: Svakako, časni Sude, ali način na koji se koristi vreme u ovom suđenju će odražavati tu činjenicu da će postavljeni advokat svakako na jedan profesionalan, stručan način da pristupi ovom postupku i to njegovo profesionalno mišljenje, stručan stav će svakako

da uslovi da on odvoji relevantno od irelevantnog u ovom Predmetu. Dakle, raspodela vremena je tema o kojoj sam ja sada govorio i ukoliko vi ne želite, ja neću sada da govorim o drugim pitanjima, sem ukoliko nemate sada nekih pitanja. Onda ću na ova druga pitanja da se osvrnem nešto kasnije.

SUDIJA ROBINSON: Hvala vam, gospodine Najš. Gospodine Kej.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Vi ste juče govorili o modalitetima i ja sam u svetlu toga noćas sastavio jedan dokument da bih, na neki način, dao naznake onoga šta ja mislim da bi bilo prikladno u ovom slučaju. Ja ću sada ovde da podelim primerke svima u sudnici. Nacrtr se, naravno, uvek može poboljšati, ali prva stvar na koju skrećem pažnju Pretresnog veća je nešto šta se našlo na samom kraju redosleda za koji se opredelilo Tužilaštvo, a to je da predlažemo da se optuženom da sedam dana da imenuje svog advokata, odnosno advokate. Ovde sam napisao još nešto rukom, a to je da nakon toga optuženi može da imenuje dodatne advokate da ga zastupaju, ukoliko to želi, jer možda neko za koga se opredeli optuženi neće da bude dostupan u istom trenutku, prema tome možda neko može da počne da radi s njim, pa se on kasnije može opredeliti za nekog drugog. Pre nego što nastavim, moram da vam kažem da sam prilikom izrade ovog nacrta imao na umu nešto šta mene obavezuje, a to je Kodeks ponašanja (The Code of Professional Conduct for Defence Counsel) branilaca pred ovim Sudom i mislim da se tamo govori o nekim pitanjima koje je dotaklo i Pretresno veće, na primer član 10, odredbe o kompetenciji, integritetu i nezavisnosti. Prilikom zastupanja svog klijenta advokat mora da deluje kompetentno vešto, brižno, iskreno i lojalno. Mora da ima nezavisan profesionalni sud, mora da daje otvorene i iskrene savete, mora da sačuva svoj integritet i integritet cele pravne profesije. Nikad ne sme da dozvoli da spoljni faktori i pritisci kompromituju njegov profesionalizam, kompetenciju i integritet. Kad se govori o najbolim interesima, u članu 11 stoji da će advokat da zastupa svog klijenta promptno i revnosno radeći u njegovim najboljim interesima. Tu se zatim gov-

ori još i o poverljivosti u komunikacijama. U članu 14 govori se i o sukobu interesa. To je možda ovo o čemu smo i pre govorili, šta ima prednost - sprovođenje pravde ili najbolji interesi klijenta. I ovde se kaže da advokat mora da bude lojalan svom klijentu, međutim on uvek ima dužnost prema Međunarodnom sudu da deluje imajući na umu najbolje interese pravde i te interese mora da stavi ispred svojih vlastitih interesa ili interesa bilo koje osobe, organizacije ili države. Prema tome, svi advokati koji se ovde pojavljuju kao advokati, a to sada obuhvata i amikuse, vezani su ovim Kodeksom ponašanja. Možda će Sud u nekoj konkretnoj situaciji s kojom se susretnemo ovde želeći tome da doda neke konkretnije smernice, međutim treba imati na umu da postoji Kodeks ponašanja koji je već na snazi.

SUDIJA BONOMI: Jedan dobar primer, gospodine Kej, je sukob interesa, jer kad dođe do sukoba interesa kao što je to pomenuo gospodin Najs, vi morate, na neki način, da stvorite zaštitu, da se zaštitite od prigovora koji bi mogli da se upute na to da je advokat dodeljen, a da ga nije imenovao sam klijent.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Da. Kad je reč o svedocima, na primer, mnogim advokatima klijenti daju svedoke koje oni inače ne bi želeli da pozovu i jedan deo advokatske veštine je da se, na neki način, uspostave ravnoteže između te dve stvari. Advokat mora da iskoristi svoj sud i svoje diskreciono pravo u vezi s tim.

(Pretresno veće se savetuje)

PRIJATELJ SUDA KEJ: Radi se o diskreciji samog advokata i o sudu koji donosi sam advokat

SUDIJA BONOMI: Pre nego šta nastavite, da vas pitam još jednu stvar u vezi sa opštom situacijom u kojoj se nalazi dodeljeni advokat. Da li smatrate da je potrebno da se definišu obaveze detaljnije nego što su one definisane u kodeksu koji ste već citirali? Tu se, naime, kaže "delovati u interesu klijenta" odnosno optuženog. Spominju se

i opšti interesi pravde, međutim, moglo bi se smatrati da će se interesima pravde najbolje služiti ukoliko bi se delovalo u najboljem interesu optuženog.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Upravo tako. Upravo smo zato citirali Kodeks ponašanja i kada sam sinoć pisao ove moje beleške, ja nisam razmišljao van univerzuma tog Kodeksa ponašanja, jer svi smo ovde vezani tim kodeksom: mi amikusi, saradnici optuženog. Svi koji se pojavljuju pred ovim Međunarodnim sudom obavezani su Kodeksom ponašanja i to smo imali na umu. Zato sam u paragrafu 2 napisao: "da će advokat koga nominuje optuženi imati obavezu i ovlašćenja da ga predstavlja kao advokat u ovom postupku, a to automatski znači da je takav advokat vezan Kodeksom ponašanja." U paragrafu 3, zbog hibridnog sistema koji je Pretresno veće imalo na umu kada se debatovalo o pravu optuženog da se sam brani, ja predlažem da se optuženom dozvoli da se i dalje sam brani tokom suđenja, tako što će, na primer, između ostalog da ispituje, do zove svedoke, da izvodi dokaze i obraća se Pretresnom veću svojim argumentima u saradnji sa svojim dodeljenim advokatom i ono šta sam ja ovde mislio, a možda bi to moglo još i da se poboljša, je da on ide prvi, a onda, poput amikusa do sada, ukoliko njegovi advokati budu smatrali da Pretresnom veću treba na još nešto skrenuti pažnju, onda bi se oni nadovezali na argumente optuženog i izneli tvrdnje u njegovu korist. Dakle, dodeljeni advokati bi, na neki način, nadopunili samog optuženog i njegove argumente i zato sam ovde napisao "u saradnji sa". Namera mi ovde nije da dodeljeni advokat na neki način ide pre optuženog. To je nešto za šta se samo optuženi i advokat moraju odlučiti kako će da strukturiraju svoju Odbranu. U tački 4 govorim o situaciji do koje može da dođe ukoliko optuženi odluči da ne nominuje advokata po svom izboru. Sekretar ovog Suda će zatim da dodeli advokata da zastupa optuženog, a koji u okolnostima pod kojima optuženi ne može ili ne želi da učestvuje u postupku, onda vodi postupak u ime optuženog. Dalje pišem u slučaju da optuženi ili osobe koje deluju u ime optuženog, a ovde mislim na njegove sadašnje saradnike, u slučaju da oni ne sarađuju

sa dodeljenim advokatom tokom pozivanja i ispitivanja svedoka koje je optuženi identifikovao kao potencijalne svedoke, dodeljeni advokat može da pozove te svedoke i sve druge svedoka za koje smatra da su relevantni za ovaj Predmet. Ovde ishodišna tačka treba da bude popis svedoka koji je dao optuženi i treba da se nastoji da se oni dovedu pred ovaj Sud. Moram da priznam da mi se ne sviđaju neke stvari koje su, po svemu sudeći, došle od Tužilaštva, a koje idu u smeru toga da bi dodeljeni advokat modao da pozove samo svoje sopstvene svedoke. Po mom mišljenju, to ne bi bilo u interesu pravde. Treba imati na umu čija se odbrana ovde izvodi - odbrana ovog optuženog i bez obzira na to šta smatra i veruje dodeljeni advokat, to nije njegov predmet, on ne brani samog sebe. To treba uvek da se ima na umu i ja celu ovu situaciju gledam kao jednu situaciju zasnovanu na konsenzusu između optuženog i dodeljenog adokata koja polazi od popisa svedoka koji je optuženi već dostavio. Paragraf 6. U slučaju da svedoci koje je identifikavo i pozvao optuženi, ne saraduju sa dodeljenim advokatom, advokat može da traži da Pretresno veće izda naloge koji će da prisile svedoke da dođu pred Sud i saraduju, ukoliko je to potrebno Tu, naravno, treba da postoji i jedan elemenat diskrecije u vezi sa tom listom gde stoji oko 1.600 imena potencijalnih svedoka. Paragraf 7. Dodeljen advokat ima dužnost da se spremi za ispitivanje svedoka i za vođenje cele odbrane slučaju da optuženi ili osobe koje deluju u ime optuženog odluče da ne saraduju, kako bi se omogućio nastavak suđenja. Ovo sam uvrstio kao neposredni rezultat odluke Pretresnog veća, a to je da je ekspeditivnost jedan od razloga zbog kog je doneta odluka koja je danas doneta. Sekretarijat će na odgovarajući način da finansira dodeljenog advokata i pripadnike njegovog tima, kako bi oni mogli da obavljaju svoju dužnost i ovde takođe treba da se doda da se to odnosi i na advokata kog bi odabrao i sam optuženi. I on bi trebalo da dobije finansijsku pomoć. Prema tome, ovaj model zasnovan je na ... Dakle, da ponovimo, optuženi mora da ima pravo prvog izbora, dodeljeni advokat obavezan je Kodeksom ponašanja advokata pred ovim Sudom i nalogom ovog Pretresnog veća treba da se omogući da advokat da deluje u saradnji

sa optuženim. Dodeljeni advokat kog nije imenovao sam optuženi je, zapravo, tek zadnji izlaz. Bez obzira na to ko će da preuzme funkciju dodeljnog advokata, Tužilaštvo je sugerisalo amikuse, gospođa Karla del Ponte (Carla Del Ponte) je juče sugerisala da bi to mogli da budu njegovi saradnici ili pak neko drugi, to takođe u velikoj meri zavisi od toga kako će stvari da organizuje Sekretarijat. Kad je reč o amikusima moram da kažem da mi radimo u ovom Predmetu već tri godine i stvari u velikoj meri zavise od toga šta može da se dogovori sa Sekretarijatom. Ovde se radi o jednoj promeni uloga, o jednom sasvim drugačijem imenovanju i Tužilaštvo ne bi trebalo jednostavno da pretpostavi da je to nešto šta mi jednostavno moramo da preuzmemo na sebe. To nije slučaj. U raznim fazama tokom suđenja, uloga amikusa se menjala. Potreba za njima bila je ponekad smanjena, ponekad povećana i u jednom trenutku prilikom izvođenja dokaza Tužilaštva smatrali smo da smo bili od velike pomoći, prema tome odluke Sekretarijata biće veoma važne u slučaju da se amikusu odaberu za dodeljene advokate. Dalje, kad je reč o načinu na koji bi funkcionisao dodeljeni advokat, naravno smatramo da bi dodeljeni advokati trebali Sekretarijatu da dostave dokument o njihovoj strategiji u kojoj kažu kako smatraju da će da rade sa svedocima i da pripremaju odbranu. Međutim, u ovom trenutku nema potrebe da samo Pretresno veće razmatra baš takvu nijansu modaliteta. Mi smo to jednostavno uzeli u obzir u okviru generalnog razmatranja modaliteta i opcija koje stoje na raspolaganju. Mi smatramo da na odgovarajući način treba zaštititi interese optuženog onako kako ih on vidi u ovoj prvoj fazi.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA KVON: Gospodine Kej, hvala vam na vašim rečima. Dozvolite da vas pitam sledeće, radi se o jednom opštem pitanju. Pretresno veće je, kao što smo objavili, odlučilo da dodeli advokata. Međutim postoje razni načini da se advokat dodeli. Prvo, umesto da se advokat dodeli, mogla bismo da povećamo uloga amikusa. To ne mora nužno da znači da ćete to da budete vi, gospodine Kej.

Amikusi su do sada igrali ulogu sličnu ulozi advokata, prema tome ovde se možda radi samo o nomenklaturi, međutim ako bi Pretresno veće redefinisalo i proširilo ulogu amikusa tako da ona obuhvati i aktivno zastupanje optuženog, što biste vi rekli na to?

PRIJATELJ SUDA KEJ: Pa, pre svega, ja bih želio još jednom da apelujem na vas da prvo damo mogućnost optuženom da imenuje advokata, a tek onda da idemo preko toga ...

SUDIJA KVON: Da, da, to je opcija koja stalno stoji na raspolaganju optuženom, da sam imenuje svog advokata.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Dobro, mislim da ukoliko se to formalno uradi unutar ovakvog postupka, da to onda bolje odgovara vrlo pažljivoj analizi ovog pitanja i pravu optuženog koju je do sada sprovodilo Pretresno veće. Ukoliko bi opcija bila ta da se proširi uloga amikusa kako bi oni obavljali i funkciju advokata, onda bi to bio način da se nomenklatura amikusa koristi na način koji bi i dalje pomagao optuženom. Proširenje uloge amikusa, iako je ono različito od onoga šta smo mi dosada radili, ipak bi bilo drugačije u tome što bismo mi aktivno prezentirali obranu optuženog, ukoliko on nije u mogućnosti da bude u sudnici, u svim onim okolnostima u kojima bi Pretresno veće smatralo prikladnim, a da bi suđenje moglo da se nastavi. Međutim, ovo zahteva jedno vrlo ozbiljno promišljanje o novoj ulozi amikusa i u smislu resursa organizacije i drugih stvari, jer ako se bude išlo na paralelnu organizaciju, da budemo spremni za sve opcije, onda bi amikusi nastavili da deluju na takav način da može da se nastavi sa suđenjem. Prema mom mišljenju i jedan od ciljeva, kao što sam već juče rekao, je da se smanji breme koje leži na plećima optuženog, jer u svim velikim suđenjima, velikim parnicama, vođe timova delegiraju poslove i odgovornosti. Evo, to radi i Tužilaštvo ovde, videli smo. Vi ne možete sami lično da razgovarati sa svakim svedokom, da ispitujete svakog svedoka, da izvršite istragu i sami iznesete sve argumente. Treba vam pomoć. Ovo je upravo jedno takvo veliko suđenje. Suđenja obično nisu veća od ovoga

ovde. Mislim da će svi to da priznaju. Prema tome, ovde se radi o tome da se pomogne optuženom kako bi mogao i dalje da se predstavlja pred ovim Sudom.

SUDIJA BONOMI: U ovoj situaciji u kojoj se vi sada nalazite kao amikus, vi i vaše kolege, na koji način iščitavate kodeks o profesionalnom ponašanju pred ovim Sudom? Kad je on pisan imalo se na umu da advokat ima svog klijenta?

PRIJATELJ SUDA KEJ: Da, mi radimo u duhu tog kodeksa. Primjenjujemo one delove koji mogu da se primenjuju na nas. Isto tako mi imamo svi i kodekse ponašanja naših advokatskih komora, kojih se, takođe, moramo držati i namera je da se ti kodeksi primenjuju paralelno. Isto tako na nas se primenjuju i odredbe koje su navedene u nalogu o našem imenovanju, to je naš primarni izvor. Mi uvek prvo gledamo to, šta god da radimo, uvek se oslanjamo na to. Kad god se pisano obraćamo Sudu dokumentima, uvek prvo počinjemo time da navedemo odakle dolazi naš autoritet da to možemo da tvrdimo.

SUDIJA KVON: Hvala vam.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Hvala vama.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, koji su vaši argumenti u vezi s ovim pitanjem?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson, fundamentalni minimum prava koje optuženi ima i po Rimskom statutu (Rome Statute) i po vašem Statutu (Statute) je pravo da se lično branim. Ovde je u slučaju, kroz ove pune dve godine izneta bujica manipulacija laži. Sada kada je na redu da se iznese istina, vi meni to pravo oduzimate. Odbrana ...

SUDIJA ROBINSON: Isključio sam vam mikrofon, gospodine Miloševiću. Neću uopšte da vas slušam ako budete govorili o pitanju

dodele advokata. O tom pitanju se već vodila diskusija i već je odlučeno. Vi ste rekli da ćete u vezi s tim da preduzmete neke korake. To je apsolutno vaše pravo. Sada se bavimo modalitetima dodele advokata. O tome treba da govorite. Ukoliko u vezi s tim pitanjem nemate nikakve argumente, u redu. Molim vas da se usredsredite na pitanje modaliteta dodele advokata. Time se sada bavimo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pa bavite se.

SUDIJA ROBINSON: Ako sam dobro shvatio, vi nemate nikakve argumente koje sada želite da iznesete u vezi s tim. Vreme je za pauzu. Idemo na pauzu od pola sata. Nastavljamo sa radom u 11.00.

(pauza)

SUDIJA ROBINSON: Sada ću da saopštim odluku Pretresnog veća po prvoj fazi pitanja koje se odnosi na dodelu advokata. U skladu sa odlukom Pretresnog veća o dodeljivanju advokata, sekretaru je naloženo da postavi dodeljenog advokata optuženom. Sekretaru se nalaže da prvenstveno obezbedi imenovanje gospodina Keja i gospođice Higin (Higgins) i sekretar treba da obezbedi adekvatna sredstva za dodeljenog advokata i članove tima kako bi se omogućilo da ovaj tim funkcioniše i obavlja svoju dužnost. Profesor Mekkormak će da ostane prijatelj suda koji će da se bavi pitanjima međunarodnog prava. Nismo prihvatili da se odredi rok od sedam dana za postavljanje advokata od strane optuženog, a za koje vreme bi bio postaljen advokat od strane Sekretarijata. Takvu smo odluku doneli zašto je optuženi juče vrlo jasno istakao, uprkos stavu sudije Kvona da bi branio trebali da dođu iz redova trenutnih saradnika optuženog, da on to ne bi prihvatio, tako smo mi zaključili. S toga optuženom ostavljamo mogućnost da se obrati Pretresnom veću u bilo kojoj kasnijoj fazi sa jednim obrazloženim zahtevom u kome traži da mu se dozvoli da sam postavi svog advokata. Sekretar će da obavesti Pretresno veće do 13.00 sutra o tome šta je urađeno po

pitanju postavljanja advokata. Po primanju tog izveštaja od sekretara, Pretresno veće će da izda nalog gde će dalje da se iznese način za naš dalji nastavak rada, s tim da će izvođenje dokaza da počne u utorak 7. septembra. Načini koji će da budu izneti će da budu u skladu sa onim opštim principima koji su sadržani u podnesku gospodina Keja. Gospodine Najs?

TUŽILAC NAJS: Ukoliko ste vi završili sa tim pitanjem, časni Sude, ja imam jedno sasvim drugo pitanje koje bih hteo sada da pokrenem. Tu se radi o memorandumu koji je jutros podeljen svim stranama i Pretresnom veću i uz vašu dozvolu ja ću sada da vas obavestim o čemu se tu radi. To neće da traje suviše dugo. Dakle, ovde se radi o citatu koji je naveo optuženi u svom uvodnom izlaganju, pripisujući to bivšem predsedniku SAD (United States of America), Klintonu (Bill Clinton). Ja mislim da bilo koje novine koje budu ovo objavile, naročito u regionu, bi morale da objave i korekciju i da tome pridaju isto onoliko značaja koliko su pridale i onom šta je rečeno tokom uvodnog izlaganja. Ono šta je optuženi pripisao predsedniku Klintonu, koji je to navodno rekao u noći 24. marta 1999. godine, je sledeće: "Srbi ne samo da su prouzrokovali Prvi svetski rat, već bez njih ne bi bilo ni holokausta, a ono što je zapravo rekao predsednik Klinton, njegove reči bukvalno stoje u ovom memorandumu koji smo mi podelili i one glase sledeće: "Sarajevo, prestonica susedne Bosne, je mesto gde je počeo Prvi svetski rat. Drugi svetski i holokaust su zahvatili ovaj region. Vi ćete da vidite, časni Sude, tačno u kolikom stepenu je razmimoilaženje između onoga šta je juče rečeno i ovoga ovde. Zahvalan sam na mogućnosti koju ste mi dali da ovo iznesem.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, da li prihvatate ovu korekciju?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Proveriću citat. Možda je greška kod prikupljanja dokumentacije u pogledu datuma, ali mislim da nije greška u pogledu samog citata. Proveriću. U svakom slučaju ono šta je tačno

meni ne smeta da bude korigovano.

SUDIJA ROBINSON: U transkriptu je evidentirano ono šta je rekao tužilac, a mi ćemo da sačekamo da nam vi date vaš konačan stav. U međuvremenu će u transkript da uđe ono šta je sada podneo tužilac. Da li ima još nekih drugih pitanja? U tom slučaju prekidamo sa radom.

Fond za humanitarno pravo